

# Sklepi in stališča posvetovanja o problemih staranja in starostnega varstva\*

v Rogaški Slatini dne 17. do 18. decembra 1969

Zveza društev socialnih delavcev Slovenije je v sodelovanju z Jugoslovanskim odborom za socialno delo pripravila posvetovanje o problemih staranja in starostnega varstva predvsem zato, ker so problemi s tega področja postajali vse pogostejša tema raznih sestankov in razprav na vseh stopnjah. Smo namreč priča intenzivnemu »staranju« prebivalstva, ki je značilno za vse razvite dežele sveta in je tudi pri nas čedalje bolj očitno. S tem pa postajajo očitnejši tudi mnogi problemi, ki so specifični za starejšo populacijo: od ekonomskih do medicinskih in socialnih. Posvetovanje se je osredotočilo predvsem na najbolj pereče socialne probleme ostarelih ljudi — čeprav so ti problemi tako tesno povezani z vsemi drugimi aspekti, kar se je pokazalo tudi v referatih in diskusiji na posvetovanju —, da jih v bistvu ni možno izločiti. Socialne probleme smo izbrali zato, ker smo menili, da prav te probleme lahko in tudi moramo začeti reševati takoj. Zato je v sklepih predvsem poudarjena potreba, da se takoj sprejmejo ustrezni ukrepi za razrešitev najtežjih problemov, kot so problemi domov za stare, problemi denarnih pomoči itd.; hkrati pa je potrebno, da morajo skrb za starejše ljudi zajeti v svoji vsebinski strukturi vsi sistemi, ki se urejajo — sistem zdravstvenega zavarovanja, pokojninskega zavarovanja, sistem stanovanjske politike itd. Starejše ljudi je treba obravnavati enako kakor vse drugo prebivalstvo in tako tudi njim zagotoviti, da uživajo sadove dela in materialnega napredka družbene skupnosti.

Posvetovanja se je udeležilo nad 100 zastopnikov socialnih, zdravstvenih služb, humanitarnih organizacij, društev in družbeno-političnih organizacij. Posvetovanje je delalo v dveh komisijah, in sicer v komisiji za organizacijsko-ekonomska vprašanja domov za stare in vprašanje zdravstvenega varstva v domovih, ter v komisiji za vprašanje notranjega življenja v domovih in varstva ostarelih ljudi, ki živijo doma. Diskusija na komisijah je pokazala, da v Jugoslaviji še nimamo enotne politike na tem področju. Tudi problemi so na posameznih področjih zelo različni, splošne tendence demografskega in družbenega razvoja pa nam kažejo, da bo teh problemov vsak dan več in da bodo vedno težji; zato je posvetovanje poudarilo nujnost, da začnemo takoj proučevati tiste probleme, ki se kažejo že danes, zakaj jutrišnji bodo težji. Nujno potrebno je, da koncipiramo politiko, ki bo izhajala z enotnih izhodišč, ki bo

---

\* Že lani smo v Zdravstvenem obzorniku št. 2 str. 119—121 objavili poročilo o tem posvetovanju, ki se ga je udeležila tudi zastopnica naše strokovne organizacije med. sestra tov. Sonja Cuček.

To pot pa objavljamo sklepe in stališča, sprejeta na tem posvetovanju. Menimo, da je prav, če z njimi v celoti seznanimo medicinske sestre, saj se njihova dejavnost na slehernem delovnem mestu več ali manj srečuje s problemi socialno-zdravstvenega varstva starostnikov.

Sklepi in stališča osvetljujejo prizadevanja in akcijo sklicateljev posvetovanja, ter opozarjajo na probleme določene skupine ljudi, na katere tako pogosto pozabljamo. — Op. uredništva.

pa vendar dovolj prožna, da se bo lahko prilagodila konkretnim razmeram in možnostim. Za prispevek h koncipiranju take politike so bili na posvetovanju sprejeti naslednji sklepi in stališča:

1. Starejše ljudi je treba obravnavati enako kakor vse drugo prebivalstvo in na vseh področjih. Družba kot celota ima nalogo in odgovornost, da starejšim ljudem zagotovi prav takšno ravnanje kakor mladim.

2. Problemi starostnikov niso povsod enaki, zato ne morejo biti enake niti oblike dela in metode pomoči starejšim ljudem. Podatki nam kažejo, da se delež starejšega prebivalstva v republikah l. 1961 giblje med 3,5% (BiH) in 7,8% (Slovenija) vsega prebivalstva. Danes ima Slovenija praktično že eno desetino prebivalstva v starosti nad 65 let, nekatere druge republike pa celo polovico manj: življenjske razmere pa so prav tako zelo različne; ponekod imamo še značilne velike družine, ki vključujejo stare in mlade člane, drugod pa so značilna mala ali celo samska gospodinjstva. Potrebe ostarelih ljudi pa so odvisne od njihovega življenjskega okolja, prav tako pa tudi okolje določa možnosti in načine pomoči. Zato je potrebno, da se za posamezna območja izdelajo konkretni programi, ki bodo izhajali iz dejanske situacije in zajemali tiste oblike pomoči, ki so v danem okolju potrebne.

3. Problemi staranja in varstva starostnikov niso vezani na določen »resor«; nasprotno, ti problemi so zelo mnogovrstni, z njimi se srečujejo različne službe, organizacije, društva in posamezniki. Zato je pri tem delu nujno potrebna koordinacija vseh družbenih dejavnikov. Le s koordiniranim delom se bodo strokovne in družbene organizacije lahko izognile večirnemu postavljanju nalog in brez neposredne odgovornosti za realizacijo.

4. Ugotavljamo, da še niso dovolj urejeni problemi materialne varnosti starostnikov. Predvsem velja to za stanovanjske probleme starostnikov. Gradnja stanovanj, prilagojena potrebam starih ljudi, pri nas še ni razvita. Nujno potrebno je, da v bodoče namenjamo določen del stanovanjske gradnje za stare ljudi, in da to gradnjo tudi vsebinsko prilagodimo potrebam starejših ljudi.

5. Problemi starih ljudi niso le problemi materialne narave. Čeprav še niso zadovoljivo urejena vprašanja materialne varnosti starostnikov (pokojnine, stanovanjski problemi, denarne pomoči) in je naša naloga, da se trudimo za ureditev teh vprašanj, moramo upoštevati tudi druge, nematerialne probleme; občutek nepotrebnosti in osamljenosti je za starejše ljudi marsikdaj celo težji. Zato ne smemo razvijati samo dejavnosti »za stare ljudi«, ampak moramo povsod predvideti in zagotoviti možnost aktivnega vključevanja in dela starostnikov, upoštevajoč pri tem njihove fizične in psihične sposobnosti. Starejši ljudje bi se marsikdaj lahko aktivno in radi vključili ne samo pri reševanju lastnih problemov, ampak tudi v delo na drugih področjih; njihovo aktivnost in pripravljenost moramo v celoti upoštevati. S tem ne odkrivamo ničesar novega; vemo, da so starejši ljudje zelo aktivni pri delu lastnih organizacij, kot so klubi in društva upokojencev, kakor tudi v drugih organizacijah, predvsem tudi pri delu z mladino, npr. v društvih prijateljev mladine itd. Potrebno je njihovo aktivnost spodbujati in razvijati, izboljševati pogoje za razvijanje dosedanjih oblik dela in ustvarjati možnosti za razvoj novih.

6. Posebej je treba poudariti, da problematika starejših ljudi nikakor ne more in tudi ne sme biti področje čistega »samaritanstva«, ampak je nujno tudi na tem področju razviti strokovne metode dela, znanstveno raziskovalno dejavnost ter študijsko in analitično delo. Delo na tem področju je potrebno zasnovati programsko, izhajajoč iz analiz konkretnih razmer na vseh stopnjah.

7. Ugotavljamo, da je obstoječi sistem socialne varnosti zajel večino starejših ljudi (zdravstveno zavarovanje, pokojninsko zavarovanje), da pa še obstoji določeno število ostarelih ljudi, ki niso zajeti v ta sistem. To so npr.: ostareli kmetje, prejemniki občinskih pomoči itd. Zato moramo ob tem, ko urejemo in izboljšujemo položaj tistih ljudi, ki uživajo varstvo in pravice po obstoječi zakonodaji, tudi dograjevati in širiti ta sistem; republike bi morale določiti minimum ekonomske, zdravstvene in socialne varnosti vseh starih ljudi.

8. Vprašanjem medčloveških odnosov, odnosov mlajših in starejših nismo posvetili dovolj pozornosti. Že pri otrocih v zgodnji otroški dobi je potrebno razvijati pravilne odnose do starejših. Pri tem morajo sodelovati starši, vzgojno varstveni zavodi in šole, društva in posamezniki pri vsakdanjem življenju, še zlasti pa tudi množična občila.

Ob dejstvu, da je zmeraj manj možnosti za skupno življenje mlajših in starejših, pa mnogokrat opazamo tudi, da stari ljudje ostajajo povsem osamljeni in da jih otroci in svojci pozabljajo. Premalo so poudarjene materialne in moralne dolžnosti otrok do staršev. Strokovne socialne službe bi morale v takih primerih otroke dosledneje in vztrajneje opozarjati na njihove dolžnosti.

### Socialno varstvo

1. Kakor pri drugih družbenih dejavnostih je tudi na področju socialnega varstva potrebno preiti na sistematično, programsko in konkretno reševanje problemov. Ob sprejemanju predpisov, resolucij in priporočil je potrebno realno predvideti tudi stalne vire financiranja za izvajanje nakazanih nalog, zakaj le s tem bo reševanje problemov dejansko omogočeno.

2. Občinske skupščine, ki so tudi po ustavnih načelih dolžne zagotavljati pomoč tistim občanom, ki ne morejo skrbeti sami zase in nimajo sredstev za preživljanje, naj bi namenile večja sredstva za denarne pomoči. Pomoči za preživljanje naj bi bile take, da bi dejansko omogočale vsaj najosnovnejše življenjske razmere. V okviru republik bi morale občine s posebnimi dogovori določati minimalne višine denarnih pomoči; ker so življenjske možnosti od občine do občine različne in ker se življenjski stroški izredno spreminjajo, bi morale občine po analizah potreb redno usklajevati pomoči.

3. Posebna oblika pomoči, ki jo socialne službe dajejo starejšim ljudem, je varstvo v okviru tujih družin. Ta oblika pomoči je še premalo razvita. Občinske socialne službe naj bi s strokovnim delom poskušale razviti in strokovno izpolniti tudi to obliko pomoči starejšim.

4. Mnogo starejših ljudi, ki živijo sami, potrebuje pomoč pri opravljanju vsakodnevnih življenjskih opravil. Taka pomoč, ki bi mnogim ostarelim ljudem lahko zagotovila še dalj časa samostojno življenje, je pri nas premalo razvita, čeprav so jo že uspešno organizirale nekatere krajevne skupnosti in domovi za stare. Prav tako pomembna oblika pomoči pa je sosedska pomoč, ki jo razvijajo organizacije RK. To obliko pomoči je treba podpirati in razvijati. Strokovna socialna služba bi se morala vključevati v široke socialne dejavnosti soseske in jih tam, kjer še niso razvite, tudi spodbuditi, pomagati pri organizaciji teh dejavnosti in usposabljanju profesionalnih in prostovoljnih delavcev, ki bi opravljali te dejavnosti.

Sredstva za te oblike pomoči bi morale zagotoviti občinske skupščine v svojih proračunih, prispevali pa naj bi tudi posamezniki po svojih finančnih možnostih.

5. Vedno bolj pereče je vprašanje življenja ostarelih in osamelih kmetov. Ti problemi se pojavljajo zlasti v predelih, kjer se mlado prebivalstvo intenzivno izseljuje in zaposluje v industrijskih dejavnostih. Gre za osamljene in za delo nesposobne ostarele kmete, ki so lastniki večjih ali manjših posestev, niso pa več sposobni, da bi se preživljali sami. Ti kmetje nimajo zagotovljenega niti zdravstvenega zavarovanja, ker ne morejo plačevati prispevkov.

Menimo, da bi takim kmetom morala družba iz svojih skladov zagotoviti materialna sredstva za življenje v starosti. Pokojninsko zavarovanje kmetov bi bila najustreznejša rešitev. Ne smemo pa zanemariti tudi tistih oblik varstva, ki so se ponekod že uspešno uveljavile, npr. preživninsko varstvo kmetov. Prav tako pa je potrebno, da se s predpisi zaostri odgovornost otrok do staršev.

### **Domsko varstvo**

1. Diskusija je pokazala, da nimamo oziroma da še ni izoblikovan enoten koncept domskega varstva oziroma domov za stare. Domovi za stare se namreč spreminjajo; sedanje stanje je — vsaj v Sloveniji zaradi pomanjkanja kapacitet, se pravi **primernih kapacitet** — nenormalno in na tej osnovi ni mogoče izdelati koncepta. Koncept domov za stare še le gradimo, zato so v tem pogledu različna mnenja, različna stališča, različne dileme, stvar nadaljnega strokovnega dela pa je razrešiti dileme in poenotiti stališča. Glede kategorizacije oziroma tipizacije domov smo ugotovili, da ima vsaka naša republika nekoliko različno osnovo in da je to treba upoštevati pri nadaljnjem delu. Vsi udeleženci pa so menili, naj bi se domovi za odrasle delili v dva tipa: dom za stare kombiniranega tipa s širokim spektrom delovanja, z notranjimi in zunanjimi funkcijami, ter v specializiran dom. Moramo pa poudariti, da pojem »specializiran dom« ni niti terminološko niti vsebinsko do kraja razčiščen in ga je treba razrešiti v nadaljnjih diskusijah.

Vsi udeleženci posvetovanja so proti ustanavljanju kakršnihkoli zavodov za kronične bolnike oziroma vmesnih članov med bolnišnicami in domovi za stare (domov za kronične bolnike). Starih ljudi ne bi smeli razmeščati in premeščati po različnih zavodih glede na zdravstveno stanje oziroma diagnozo.

2. Domovi za stare so samostojne, samoupravne delovne organizacije, ki opravljajo pomembne družbene naloge. Treba jih je razvijati v tem smislu in delovnim ljudem, ki delajo v teh zavodih, omogočiti uresničevanje njihovih samoupravnih pravic.

Glede cen in formiranja cen v domovih za stare menimo, da morajo domovi za svoje storitve zaračunavati realne, ekonomske cene s tem, da del cene krijejo družbeni skladi (zdravstveno oskrbo, razširjeno reprodukcijo itd.). Obveznosti posameznih družbenih skladov naj se določijo z zakoni in družbenimi dogovori.

3. Nujno je čimprej temeljito izboljšati razmere v domovih za stare ljudi, tako da bodo domovi dosegli vsaj minimalni standard, primeren za današnji čas.

4. Predlagamo, da pristojni organi dosežejo, da se 4% stanovanjski sklad od pokojnin in invalidnin tudi po letu 1970 ne ukine. Ta sklad je pomembna možnost za investicije na tem področju, čeprav ugotavljamo, da se je do sedaj le malo sredstev iz tega sklada uporabilo za investiranje zavodskih kapacitet. Menimo, da bi se morala politika za trošenje sredstev iz tega sklada usmeriti predvsem na financiranje gradenj — takih, ki bodo služile več

generacijam starih ljudi in upokojencev. Iz tega sklada naj bi se financirala predvsem gradnja najemnih stanovanj za starejše ljudi ter zgraditev domov za stare; manj pa gradnja in adaptacija lastninskih stanovanj.

Sklad 4% stanovanjskega prispevka pa ne sme in ne more ostati edini vir sredstev za investicije na tem področju. To področje smo dolgo povsem zanemarjali, zato bodo potrebna v naslednjem obdobju znatna finančna sredstva, da bi vsaj deloma nadomestili zamujeno. Poudarjamo potrebo po združevanju sredstev na tem področju in menimo, da bi morale pri financiranju sodelovati občinske skupščine s svojimi skladi, delovne organizacije itd.

5. Zagotoviti je potrebno tudi ustrezno strokovnost gradenj. Domov za stare ne gradimo le za eno generacijo niti ne za sedanje stanje, ko se v domovih zbirajo še predvsem tisti ostareli ljudje, ki so tudi ekonomsko nepreskrbljeni. Struktura oskrbovancev v domovih se zadnje čase že spreminja, v domovih je vedno več ljudi, ki imajo materialna sredstva za preživljanje, prihajajo pa v domove iz drugih razlogov. Zato moramo gradnjo domov prilagoditi bolj prihodnjemu stanju kakor pa sedanjim razmeram. Gradnja domov za stare mora biti dobro premišljena, strokovna in usmerjena tudi za bodoče potrebe.

6. Nujno je, da se uredi status osnovne zdravstvene službe v domovih za stare in njeno financiranje. Plačevanje zdravstvenega dela oskrbe morajo prevzeti skladi zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov za svoje zavarovance. Osnovno načelo, iz katerega je treba izhajati pri urejanju tega vprašanja je, da so domovi za stare dolžni zagotoviti svojim oskrbovancem potrebno zdravstveno oskrbo, da imajo dolžnost in pravico, takšno oskrbo organizirati, zato pa tudi pravico, da sklepajo dogovore o financiranju tega dela svoje dejavnosti s skladi zdravstvenega zavarovanja. Ta načela je treba uzakoniti v ustreznih zakonskih predpisih.

7. Vprašanje zdravstvenih kadrov v domovih za stare je poseben problem. Delo s starimi ljudmi oziroma zdravstveno delo v domovih za stare je delo, ki zahteva posebno usposobljenost. Še posebej velja opozoriti na pomen in vlogo usposobljenih vodstvenih kadrov.

### **Zdravstveno varstvo**

1. Tudi v okviru zdravstvenega varstva in zdravstvene službe moramo starejše ljudi obravnavati enako kakor vse druge. Konkretno oblike zdravstvene službe se morajo prilagoditi potrebam starostnikov, nikakor pa ne razvijati posebne »drugovrstne« zdravstvene službe za stare ljudi.

2. Ena izmed bistvenih in nepogrešljivih dejavnosti za starostnike je služba podaljšanega zdravstvenega varstva in nege starostnikov — bolnikov na domu. Zdravstveno varstvo in nega na domu dajeta staremu človeku možnost, da ostane čim dlje v domačem okolju.

To obliko zdravstvenega varstva je treba organizirati in razvijati tudi tam, kjer je še ni. Komunalne skupnosti socialnega zavarovanja bi morale odigrati v razvijanju te oblike zdravstvenega varstva s tem, da bi to službo priznale in jo financirale.

3. Patronažna služba je ena izmed služb, ki je lahko neposredno in dnevno povezana s problemi starostnikov, žal pa ugotavljamo, da patronažna služba ni povsod razvita tako, da bi lahko zajela tudi starejše ljudi. Morali bi vzpostaviti stalno, usposobljeno strokovno patronažno službo, ki bi — podobno kakor otroke zajela tudi stare ljudi in jim lahko dajala pomoč.

**S stališči tega posvetovanja želimo poleg udeležencev posvetovanja seznaniti tudi vse državne in družbenega nosilce socialne politike.**